ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

της 14ης Μαρτίου 1996 *

1. Με την παρούσα προσφυγή η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο του Βελγίου παράβαση του άρθρου 48 της Συνθήκης ΕΚ και των άρθρων 3 και 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας [1] (στο εξής: κανονισμός).

2. Το Βασίλειο του Βελγίου διέπραξε την παράβαση αυτή διατηρώντας σε ισχύ συγκεκριμένες εθνικές διατάξεις οι οποίες ενισχύουν και ευνοούν την πρόσβαση στην εργασία των νέων οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει τη μέση εκπαίδευση σε ίδρυμα επιδοτούμενο ή αναγνωριζόμενο από το Βελγικό Δημόσιο ή από κάποια κοινότητά του. Κατά την Επιτροπή, αυτό συνεπάγεται συγκεκαλυμμένη διάκριση υπέρ των νέων βελγικής ιθαγενείας, διότι αυτοί κατά πλειοψηφία πληρούν την ανωτέρω προϋπόθεση, και εις βάρος των λοιπών νέων της Κοινότητας οι οποίοι αναζητούν για πρώτη φορά εργασία.

3. Συγκεκριμένα, με την προσφυγή ζητείται από το Δικαστήριο να «αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου,

— ορίζοντας, αφενός, με το άρθρο 124 του βασιλικού διατάγματος της 20ής Δεκεμβρίου 1963, όπως αντικαστάθηκε με το άρθρο 36 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991 περί ανεργίας, ότι οι νέοι εργαζόμενοι που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τη μέση εκπαίδευση σε ίδρυμα επιδοτούμενο ή αναγνωριζόμενο από το Βελγικό Δημόσιο (ή από κάποια κοινότητά του) για να μπορούν να λαμβάνουν επιδόματα αναμονής και, αφετέρου,

— προτρέποντας συγχρόνως τους εργοδότες να προσλαμβάνουν τα πρόσωπα που λαμβάνουν αυτά τα επιδόματα ανεργίας, καθόσον προβλέπει, στα άρθρα 81 έως 84 του νόμου της 22ας Δεκεμβρίου 1977 και 2 έως 9 του βασιλικού διατάγματος 123 της 30ής Δεκεμβρίου 1982, ότι στην περίπτωση αυτή το Δημόσιο αναλαμβάνει να καταβάλλει τις αμοιβές και τις ασφαλιστικές εισφορές για τους εργαζομένους αυτούς, αν τελούν σε πλήρη ανεργία και λαμβάνουν αποζημίωση,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 48 της Συνθήκης ΕΚ και από τα άρθρα 3 και 7 του κανονισμού 1612/68».

Οι επίμαχες εθνικές διατάξεις

4. Οι εθνικές διατάξεις των οποίων η συνδυασμένη εφαρμογή στοιχειοθετεί την

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33.

προσαπτόμενη παράβαση μπορούν να καταταγούν σε δύο κατηγορίες: αυτές που αφορούν το «επίδομα αναμονής» (allocation d'attente) και αυτές που αφορούν τα ειδικά προγράμματα απορροφήσεως της ανεργίας.

5. Μεταξύ των πρώτων, το άρθρο 124 του βασιλικού διατάγματος της 20ής Δεκεμβρίου 1963 όριζε:

«(...) για να μπορούν να λαμβάνουν τα επιδόματα ανεργίας, οι νεαροί εργαζόμενοι που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία πρέπει οπωσδήποτε να έχουν περατώσει τον δεύτερο ανώτερο κύκλο σπουδών ή τον δεύτερο κατώτερο κύκλο σπουδών τεχνικής ή επαγγελματικής καταρτίσεως σε ίδρυμα οργανωμένο, αναγνωρισμένο ή επιδοτούμενο από το Δημόσιο».

6. Το άρθρο 36 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991, περί ανεργίας, που αντικατέστησε το άρθρο 124 του προαναφερθέντος βασιλικού διατάγματος, προβλέπει, γι' αυτή την κατηγορία νέων, αντί του προηγουμένου «επιδόματος ανεργίας» το νέο «επίδομα αναμονής». Το τροποποιηθέν κείμενο ορίζει:

«1. Για να μπορεί να απολαύει των επιδομάτων αναμονής, ο νεαρός εργαζόμενος οφείλει να πληροί τις εξής προϋποθέσεις:

1°) να μην υπέχει πλέον σχολικές υποχρεώσεις·

2°) α) είτε επειδή έχει ολοκληρώσει τη μέση ανώτερη εκπαίδευση σε ίδρυμα οργανωμένο, αναγνωρισμένο ή επιδοτούμενο από μια κοινότητα·

β) είτε επειδή έχει λάβει από το αρμόδιο όργανο της κοινότητας το δίπλωμα ή πιστοποιητικό σπουδών που αντιστοιχεί στις αναφερόμενες στο στοιχείο α' σπουδές·

(...)»

7. Όσον αφορά την πολιτική καταπολεμήσεως της ανεργίας, ο νόμος της 22ας Δεκεμβρίου 1977, σχετικά με τον προϋπολογισμό για το 1977-1978, περιελάμβανε ένα κεφάλαιο με τίτλο «πρόγραμμα απορροφήσεως

της ανεργίας» και, υπό τον τίτλο «ειδικό προσωρινό πλαίσιο», όριζε στο άρθρο 81:

«1. Το Δημόσιο αναλαμβάνει να καταβάλλει τις αμοιβές και τις ασφαλιστικές εισφορές για τους εργαζομένους οι οποίοι απασχολούνται από εργοδότες [2] προς εκπλήρωση έργων γενικότερου συμφέροντος και οι οποίοι προσλαμβάνονται μεταξύ των εξής κατηγοριών εγγεγραμμένων προς ανεύρεση εργασίας:

1°) των τελούντων σε πλήρη ανεργία [3] που λαμβάνουν επιδόματα·

2°) των τελούντων σε πλήρη ανεργία στους οποίους αναφέρεται η παράγραφος 5 του άρθρου 123 του βασιλικού διατάγματος της 20ής Δεκεμβρίου 1963, περί απασχολήσεως και ανεργίας.

(...)»

8. Κατά το άρθρο 87 του προαναφερθέντος νόμου, το Office national de l'emploi (γραφείο ευρέσεως εργασίας) αναλαμβάνει την πληρωμή των μισθών αυτής της κατηγορίας εργαζομένων.

9. Το Office national de l'emploi θεωρείται επίσης, σύμφωνα με τον νόμο, ως εργοδότης για τους σκοπούς εφαρμογής των φορολογικών διατάξεων και των διατάξεων περί κοινοτικών ασφαλίσεων όσον αφορά αυτή την κατηγορία των εργαζομένων. Η εφαρμογή των διατάξεων αυτών — περιλαμβανομένων των σχετικών με τα εργατικά ατυχήματα και τις επαγγελματικές ασθένειες — καθώς και οι υποχρεώσεις ασφαλίσεως και καταβολής εισφορών ή οι φορολογικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις περί του φόρου εισοδήματος βαρύνουν το Office national de l'emploi, όσον αφορά τους εργαζομένους οι οποίοι προσλαμβάνονται από συγκεκριμένους εργοδότες, [4] στο πλαίσιο του «ειδικού προσωρινού προγράμματος».

10. Τέλος, το βασιλικό διάταγμα 123 της 30ής Δεκεμβρίου 1982, σχετικά με την πρόσληψη ανέργων που εντάσσονται σε ορισμένα προγράμματα οικονομικής αναπτύξεως προς όφελος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ορίζει τα εξής:

«Άρθρο 2. 1°.Εντός των ορίων των πιστώσεων του προϋπολογισμού, το Δημόσιο μπορεί, για περίοδο δύο ετών κατ' ανώτατο όριο, να καταβάλλει, κατά το μέτρο που διευκρινίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2,

2 — Κατά το βασιλικό διάταγμα της 8ης Δεκεμβρίου 1978, όπως τροποποιήθηκε με το βασιλικό διάταγμα 472 της 28ης Οκτωβρίου 1986, οι «εργοδότες» μπορούν να είναι το Δημόσιο, οι επαρχίες, οι ευρύτερες αστικές περιφέρειες, οι ομοσπονδίες ή οι ενώσεις κοινοτήτων, οι δήμοι, οι ελεγχόμενοι από τους προηγούμενους δημόσιοι οργανισμοί, οι οργανισμοί κοινής ωφελείας και οι ενώσεις χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό.

3 — Ως «τελών σε πλήρη ανεργία» νοείται, κατά τη βελγική κανονιστική ρύθμιση, ο άνεργος ο οποίος δεν δεσμεύεται από καμιά σύμβαση εργασίας. Στην περίπτωση που υπάρχει σύμβαση εργασίας αλλά έχει ανασταλεί πλήρως ή εν μέρει (για λόγους ανωτέρας βίας, ατυχήματος, εργοδοτικής ανταπεργίας, κ.λπ.) ο θιγόμενος είναι μόνο «προσωρινά άνεργος».

4 — Οι εργοδότες αυτοί, στην πραγματικότητα, δεν υπέχουν όλες τις υποχρεώσεις που χαρακτηρίζουν τους καθαυτό εργοδότες.

τους μισθούς και τις συναφείς ασφαλιστικές εισφορές [5] των εργαζομένων που αναφέρονται στο άρθρο 5, οι οποίοι προσλαμβάνονται για την εκτέλεση ενός προγράμματος.

(...)

Άρθρο 5. Οι θέσεις στις οποίες αναφέρεται το παρόν διάταγμα μπορούν να καταλαμβάνονται μόνον από τελούντες σε πλήρη ανεργία και λαμβάνουν αποζημίωση. Για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου θεωρούνται επίσης ως τελούντες σε πλήρη ανεργία και λαμβάνουν αποζημίωση οι άνεργοι οι οποίοι απασχολούνται από το Δημόσιο, οι εργαζόμενοι οι οποίοι απασχολούνται στο προσωρινό ειδικό πρόγραμμα και οι εργαζόμενοι οι οποίοι έχουν προσληφθεί στο τρίτο δίκτυο εργασίας.»

Οι φερόμενες ως παραβιασθείσες διατάξεις κοινοτικού δικαίου

11. Το άρθρο 48 της Συνθήκης διασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Κοινότητας. Η παράγραφος 2 ορίζει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

5 — Το ποσοστό του μισθού και των ασφαλιστικών εισφορών που βαρύνει το Δημόσιο ποικίλλει ανάλογα με διάφορα κριτήρια, που το ίδιο το βασιλικό διάταγμα, καθώς και άλλα μεταγενέστερα βασιλικά διατάγματα, διευκρίνιζαν. Το ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 50, 75 και 100 %, ανάλογα με τις περιπτώσεις.

12. Αναπτύσσοντας τη γενική αυτή αρχή, το άρθρο 1 του κανονισμού ορίζει:

«1. Κάθε υπήκοος κράτους μέλους, ανεξαρτήτως του τόπου διαμονής του, έχει το δικαίωμα να αναλαμβάνει μισθωτή δραστηριότητα και να την ασκεί στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους, συμφώνως προς τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που ρυθμίζουν την απασχόληση των ημεδαπών εργαζομένων του κράτους αυτού.

2. Απολαύει ιδίως στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους, του ιδίου, όπως και οι υπήκοοι του κράτους αυτού, δικαιώματος προτεραιότητας στις διαθέσιμες θέσεις εργασίας.»

13. Το άρθρο 3 του κανονισμού ορίζει:

«1. Στο πλαίσιο του παρόντος κανονισμού, δεν εφαρμόζονται οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις ή οι διοικητικές πρακτικές κράτους μέλους:

— οι οποίες περιορίζουν ή εξαρτούν από όρους, που δεν προβλέπονται για τους

ημεδαπούς, τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας, την πρόσληψη σε απασχόληση και την άσκησή της από τους αλλοδαπούς.

— ή οι οποίες, αν και εφαρμόζονται ανεξαρτήτως ιθαγενείας, έχουν ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό ή αποτέλεσμα να αποκλείουν τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών από την προσφερομένη απασχόληση.

(...)»

14. Τέλος, το άρθρο 7 του κανονισμού ορίζει:

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια άλλων κρατών μελών να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχολήσεως και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

2. Απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.

(...)»

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις ως προς τη θέση της Επιτροπής

15. Ούτε η αιτιολογημένη γνώμη ούτε η προσφυγή περί παραλείψεως επέτρεπαν να συναχθεί με βεβαιότητα αν η Επιτροπή περιόριζε το πεδίο της προσφυγής της μόνο στα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων· ούτε όμως από την ανάγνωση της επιχειρηματολογίας, σε συνδυασμό προς το κείμενο των προβαλλομένων τελικά αιτημάτων, εξαλείφεται πλήρως η ασάφεια.

16. Πράγματι, η Επιτροπή αναφέρθηκε ρητά στα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων, ως καλώς εξακριβωμένης κατηγορίας προσώπων, όταν προσέβαλε τη συνδυασμένη εφαρμογή των βελγικών νόμων οι οποίοι, αφενός, απαιτούσαν δίπλωμα μέσης εκπαιδεύσεως που να έχει χορηγηθεί από εκπαιδευτικό ίδρυμα στο Βέλγιο, ως προϋπόθεση για την καταβολή του επιδόματος αναμονής και, αφετέρου, παρείχαν ευνοϊκή μεταχείριση, όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στους νέους οι οποίοι ελάμβαναν το επίδομα αυτό.

17. Με το υπόμνημα αντικρούσεως της προσφυγής, η Βελγική Κυβέρνηση επέμεινε στον «αδιάλειπτο χαρακτήρα της προσβάσεως στην απασχόληση και του δικαιώματος επί των επιδομάτων αναμονής», αυτά δε τα τελευταία εξομοιώνονται, κατά τη γνώμη της, προς τα επιδόματα ανεργίας. Όπως ισχυρίστηκε αργότερα, με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, σ' αυτήν ακριβώς τη «στενή σχέση» είχε στηρίξει την άμυνά της.

18. Με την απάντησή της στην αντίκρουση της προσφυγής η Επιτροπή εισήγαγε στη συζήτηση μια κάποια σαφήνεια, προβάλλοντας ότι θεωρούσε «εξαιρετικά σημαντικό να διακριθούν οι δύο αιτιάσεις, τόσο ως προς το περιεχόμενό τους και τη νομική τους θεμελίωση, όσο και έναντι των προσώπων στα οποία αναφέρονται».

19. Υπό την ίδια αυτή έννοια, εις απάντηση γραπτής ερωτήσεως [6] που διατύπωσε το Δικαστήριο για να είναι σε θέση να αποφανθεί ορθότερα, η Επιτροπή επανέλαβε ότι «είναι πάρα πολύ σημαντικό (...) να διακρίνονται οι δύο αιτιάσεις, ειδικότερα όσον αφορά τις κατηγορίες προσώπων στις οποίες αναφέρονται».

20. Η Επιτροπή διευκρινίζει, επομένως, ότι μόνο η δεύτερη αιτίαση (επίδομα αναμονής) αφορά τα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων, ενώ η πρώτη από τις αιτιάσεις αυτές (προτεραιότητα προσβάσεως στην απασχόληση) αφορά «όλους τους εργαζομένους, υπηκόους οποιουδήποτε κράτους μέλους, που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία».

21. Προτίθεμαι να ακολουθήσω το ίδιο σχέδιο προς ανάπτυξη των επιχειρημάτων μου, αντιστρέφοντας ωστόσο τη σειρά εκθέσεώς τους. Θα εξετάσω, πρώτον, αν το επίδομα αναμονής συνιστά κοινωνικό πλεονέκτημα που πρέπει να αναγνωριστεί στα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων, ανεξάρτητα από τη χώρα στην οποία έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές μέσης εκπαιδεύσεως. Δεύτερον, και υπό ένα γενικότερο πλαίσιο, όπως αυτό που πρότεινε η Επιτροπή, θα αναλύσω το βελγικό καθεστώς απορροφήσεως της ανεργίας μεταξύ των νέων εργαζομένων, σε σχέση με τους ενδεχόμενους δικαιούχους του επιδόματος αυτού και σε σχέση με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.

Το επίδομα αναμονής ως «κοινωνικό πλεονέκτημα»

22. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου [7] «ως "κοινωνικά πλεονεκτήματα" νοούνται όλα εκείνα τα πλεονεκτήματα τα οποία, ανεξαρτήτως του αν συνδέονται ή όχι με σύμβαση εργασίας, αναγνωρίζονται γενικά στους ημεδαπούς εργαζομένους, λόγω κυρίως της αντικειμενικής ιδιότητας των τελευταίων ως εργαζομένων ή λόγω του ότι έχουν απλώς την κατοικία τους στο εθνικό έδαφος, και των οποίων η χορήγηση κατ' επέκταση και στους εργαζομένους, υπηκόους άλλων κρατών μελών, εμφανίζεται επομένως ικανή να διευκολύνει την κινητικότητά τους εντός της Κοινότητας».

23. Με την πάροδο των ετών το Δικαστήριο έκρινε ότι θεωρούνται ως κοινωνικά πλεονεκτήματα για τους σκοπούς εφαρμογής της

6 — Το Δικαστήριο ζήτησε από την Επιτροπή να διευκρινίσει «αν το περιεχόμενο των δύο αιτιάσεων πρέπει να περιοριστεί στα συντηρούμενα τέκνα των κοινοτικών διακινουμένων εργαζομένων που απασχολούνται στο έδαφος του Βελγίου, συντηρούμενα τέκνα τα οποία αναζητούν για πρώτη φορά εργασία».

7 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 27ης Μαΐου 1993, C-310/91, Schmid (Συλλογή 1993, σ. I-3011), και της 27ης Μαρτίου 1985, 249/83, Hoeckx (Συλλογή 1995, σ. 973).

παραγράφου 2 του άρθρου 7 του κανονισμού, για παράδειγμα, τα άτοκα δάνεια που παρέχονται, επ' ευκαιρία γεννήσεως τέκνου, από πιστωτικό ίδρυμα δημοσίου δικαίου βάσει οδηγιών που έδωσε το κράτος και με την οικονομική του ενίσχυση, σε οικογένειες με μειωμένο εισόδημα προς ενθάρρυνση της γεννητικότητας [8], η κοινωνική παροχή η οποία εξασφαλίζει ελάχιστο εισόδημα σε ενήλικα πρόσωπα [9], η κοινωνική παροχή η οποία εξασφαλίζει, γενικά, ελάχιστο επίπεδο διαβιώσεως σε εκείνους των οποίων τα εισοδήματα είναι ανεπαρκή και δεν μπορούν να τα αυξήσουν [10], η δυνατότητα για τον διακινούμενο εργαζόμενο να ζητήσει να τον ακολουθήσει το πρόσωπο με το οποίο συζεί χωρίς να είναι έγγαμος, και το οποίο δεν έχει την ιθαγένεια της χώρας υποδοχής, και να του επιτραπεί να εγκατασταθεί με το πρόσωπο αυτό [11], η υποτροφία για την κάλυψη εξόδων διατροφής και εκπαιδεύσεως που χορηγείται ενόψει της πραγματοποιήσεως πανεπιστημιακών σπουδών για την απόκτηση επαγγελματικών προσόντων [12], τα επιδόματα τοκετού και μητρότητας [13], και τα επιδόματα υπέρ των μειονεκτούντων ατόμων [14].

24. Το επίδομα αναμονής το οποίο, βάσει της βελγικής νομοθεσίας, παρέχεται στους νέους οι οποίοι αναζητούν εργασία για πρώτη φορά είναι επίσης κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 7 του κανονισμού. Αυτό επιβεβαιώθηκε κατά τρόπο ρητό από το Δικαστήριο στην απόφαση της 20ής Ιουνίου 1985, Deak [15].

25. Το προδικαστικό ερώτημα που είχε υποβάλει το Cour de travail de Liège (Βέλγιο) στην υπόθεση Deak αφορούσε επίσης το ίδιο αυτό επίδομα, μολονότι το Office national de l'emploi είχε αρνηθεί να το χορηγήσει στον Deak, νεαρό ουγγρικής ιθαγενείας και τέκνο Ιταλίδας, η οποία ήταν διακινούμενη εργαζόμενη και κάτοικος Βελγίου. Ο λόγος μη χορηγήσεως του επιδόματος υπήρξε, ακριβώς, η μη κοινοτική ιθαγένεια του νέου ο οποίος αναζητούσε εργασία για πρώτη φορά.

26. Το Δικαστήριο, δεχόμενο την επιχειρηματολογία της Επιτροπής, έκρινε ότι η άρνηση της βελγικής διοικήσεως να χορηγήσει το επίδομα δεν ήταν αντίθετη προς τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71 [16] (κοινοτική κανονιστική ρύθμιση για την οποία το βελγικό δικαστήριο είχε υποβάλει το προδικαστικό ερώτημα), αλλά, αντιθέτως, το επίδομα αυτό συνιστούσε κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά τον κανονισμό 1612/68.

27. Η συλλογιστική η οποία, με την απόφαση Deak, οδήγησε στο συμπέρασμα αυτό ήταν η εξής:

— όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, η έννοια του «κοινωνικού πλεονεκτήματος», που προβλέπει η παράγραφος 2 του άρθρου 7 του κανονισμού 1612/68, περιλαμβάνει όλα τα πλεονεκτήματα τα

8 — Απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1982, 65/81, Reina (Συλλογή 1982, σ. 33).

9 — Αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, 261/83, Castelli (Συλλογή 1984, σ. 3199), και 6ης Ιουνίου 1985, 157/84, Frascogna (Συλλογή 1985, σ. 1739).

10 — Αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1985, Hoekcx, που παρατέθηκε ήδη στην υποσημείωση 7 ανωτέρω, και στην υπόθεση 122/84, Scrivner (Συλλογή 1985, σ. 1027).

11 — Απόφαση της 17ης Απριλίου 1986, 59/85, Reed (Συλλογή 1986, σ. 1283).

12 — Απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, 39/86, Lair (Συλλογή 1988, σ. 3161).

13 — Απόφαση της 10ης Μαρτίου 1993, C-111/91, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (Συλλογή 1993, σ. I-817).

14 — Απόφαση Schmid, που παρατέθηκε ήδη στην υποσημείωση 7 ανωτέρω.

15 — Υπόθεση 94/94, Συλλογή 1985, σ. 1873.

16 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ 1983, L 230, σ. 1).

οποία, ανεξαρτήτως του αν συνδέονται ή όχι με σύμβαση εργασίας, αναγνωρίζονται γενικά στους ημεδαπούς εργαζομένους, λόγω κυρίως της αντικειμενικής ιδιότητάς τους ως εργαζομένων ή λόγω του ότι έχουν απλώς την κατοικία τους στο εθνικό έδαφος·

— κατά την πάγια επίσης νομολογία [17] η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που καθιερώνει το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68 αποσκοπεί επίσης στο να παρεμποδίσει τις δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος των κατιόντων οι οποίοι είναι εξαρτώμενα από τον εργαζόμενο πρόσωπα·

— ο εργαζόμενος που φροντίζει να εξασφαλίσει στα τέκνα του τις κοινωνικές παροχές που προβλέπουν οι νομοθεσίες των κρατών μελών προς υποστήριξη των νέων οι οποίοι αναζητούν εργασία δεν θα εναθαρρυνόταν να παραμείνει στο κράτος μέλος όπου έχει εγκατασταθεί και εξεύρει την απασχόλησή του, αν το κράτος αυτό μπορούσε να αρνηθεί στα τέκνα του εργαζομένου, λόγω της αλλοδαπής ιθαγένειάς τους, τις εν λόγω παροχές.

28. Κατά συνέπεια, προστίθεται με την απόφαση Deak, «κατά το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να αρνηθεί στα εξαρτώμενα τέκνα εργαζομένου, υπηκόου άλλου κράτους μέλους, τη χορήγηση των επιδομάτων που προβλέπει η εθνική του νομοθεσία υπέρ των νέων οι οποίοι αναζητούν εργασία, λόγω της αλλοδαπής ιθαγένειας των τέκνων αυτών».

29. Είναι βέβαιο, όπως ισχυρίζεται η Βελγική Κυβέρνηση, ότι με την απόφαση Deak δεν εξετάστηκε η απαίτηση οι νέοι οι οποίοι αναζητούν εργασία να έχουν περατώσει τις σπουδές τους σε εκπαιδευτικό κέντρο της χώρας αυτής, αναγκαία προϋπόθεση για τη λήψη του εν λόγω επιδόματος. Η ανάλυση αυτή δεν ασκούσε επιρροή στο πλαίσιο της διαφοράς εκείνης, καθόσον ο Deak είχε περατώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή του στο Βέλγιο, σε εκπαιδευτικό ίδρυμα που είχε τα χαρακτηριστικά αυτά και μόνο η μη κοινοτική ιθαγένειά του ήταν, επομένως, ο λόγος που δεν του χορηγήθηκε το επίδομα.

30. Το σημαντικό, κατά την άποψή μου, είναι ότι από την απόφαση Deak μπορούν να συναχθούν δύο συνέπειες ασκούσες επιρροή στην παρούσα υπόθεση:

α) αναμφίβολα, το εν λόγω επίδομα είναι κοινωνικό πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 7 του κανονισμού·

β) η χορήγηση ή η μη χορήγηση του εν λόγω επιδόματος στους νέους, κατιόντες των διακινουμένων κοινοτικών εργαζο-

17 — Αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 1975 32/75, Cristini (Συλλογή τόμος 1975, σ. 313), και της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 63/76, Inzirillo (Συλλογή τόμος 1976, σ. 767).

μένων, οι οποίοι αναζητούν για πρώτη φορά εργασία, [18] δεν είναι δυνατόν να επηράζεται από ζητήματα συναφή προς την ιθαγένεια.

Επί της δυσμενούς διακρίσεως λόγω ιθαγενείας όσον αφορά τη λήψη της παροχής αυτής

31. Εξεταζόμενες κατά γράμμα, δεν φαίνεται, καταρχήν, ότι οι βελγικές διατάξεις που διέπουν το επίδομα αναμονής δεν περιλαμβάνουν στοιχεία δυσμενούς διακρίσεως συνδεόμενα με την ιθαγένεια των δικαιούχων. Ο προσδιορισμός των στοιχείων αυτών γίνεται με αναφορά σε έναν παράγοντα ο οποίος, υπό αφηρημένους όρους, φαίνεται ως άσχετος προς την ιθαγένεια, όπως είναι το γεγονός ότι οι νέοι έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους σε εκπαιδευτικό ίδρυμα οργανωμένο, επιδοτούμενο ή αναγνωρισμένο από το Βελγικό Δημόσιο ή από κάποια από τις κοινότητές του.

32. Ο νομικός χαρακτηρισμός τέτοιων διατάξεων και του ότι αυτές αντίκεινται προς το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλουν οπωσδήποτε να αναλυθεί το ζήτημα αν, υπό τη φαινομενική αυτή ουδετερότητα, υποκρύπτεται συγκεκαλυμμένη δυσμενής διάκριση λόγω ιθαγενείας, η οποία θίγει τους διακινουμένους εργαζομένους και τους κατιόντες αυτών.

33. Είναι καλώς γνωστή η νομολογία του Δικαστηρίου ως προς τις δυσμενείς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, που απορρέουν από τις διάφορες διατάξεις ή διοικητικές πρακτικές των διαφόρων κρατών μελών. Συνοπτικώς, η νομολογία αυτή επαναλαμβάνει ότι οι διατάξεις της Συνθήκης περί ίσης μεταχειρίσεως όχι μόνο απαγορεύουν τις εμφανείς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, αλλά και κάθε συγκεκαλυμμένη μορφή διακρίσεως η οποία, με την εφαρμογή άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα [19].

34. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, ως περιορισμοί οι οποίοι απαγορεύονται πρέπει να νοούνται τόσο οι άμεσοι όσο και οι έμμεσοι ή συγκεκαλυμμένοι, δηλαδή, οι περιορισμοί οι οποίοι, υπό τη φαινομενική ουδετερότητα, ευνοούν τους ημεδαπούς νέους που αναζητούν εργασία καθόσον, συνακόλουθα, θέτουν σε μειονεκτική μοίρα τους αλλοδαπούς κατιόντες των διακινουμένων εργαζομένων, οι οποίοι τελούν υπό τις ίδιες συνθήκες αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.

35. Μεταξύ των κριτηρίων διαφοροποιήσεως τα οποία, φαινομενικά, δεν λαμβάνουν υπόψη τον παράγοντα «ιθαγένεια», μολονότι στην πραγματικότητα αναπτύσσουν

18 — Δεν ασκεί επιρροή το ότι τα τέκνα είναι ενήλικα καθόσον, όπως κρίθηκε με την απόφαση της 18ης Ιουνίου 1987, 316/85, Lebon (Συλλογή 1987, σ. 2811, σκέψη 13), και επιβεβαιώθηκε με την παρατεθείσα ήδη απόφαση Schmid, ο ενήλικος κατιών εργαζομένου, ο οποίος εξακολουθεί να συντηρείται από τον τελευταίο, μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμα της ίσης μεταχειρίσεως που διασφαλίζει το άρθρο 7, παράγραφος 2, για να αξιώσει τη χορήγηση της κοινωνικής παροχής που προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής, εφόσον η παροχή συνιστά κοινωνικό πλεονέκτημα για τον εργαζόμενο.

19 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1974, 152/73, Sotgiu (Συλλογή τόμος 1974, σ. 87, σκέψη 11).

αποτελέσματα δυσμενούς διακρίσεως για τους διακινουμένους εργαζομένους ή, γενικά, για τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών, περιλαμβάνεται το κριτήριο κατά το οποίο απαιτείται, ως αναγκαία προϋπόθεση, τα τέκνα να έχουν ως κατοικία το κράτος υποδοχής για να απολαύουν συγκεκριμένων κοινωνικών πλεονεκτημάτων.

36. Μια τέτοια προϋπόθεση είναι αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο, λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, άκυρη την παράγραφο 2 του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71, που περιελάμβανε την κατοικία των τέκνων ως κριτήριο για τον καθορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας στον τομέα των οικογενειακών παροχών [20].

37. Στην παρούσα υπόθεση, αν τα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων οφείλουν να περατώσουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή τους στο Βέλγιο, ως αναγκαία προϋπόθεση για να λαμβάνουν το επίδομα αναμονής, αυτό σημαίνει ότι τους επιβάλλεται, στην πραγματικότητα, προηγούμενη υποχρέωση κατοικίας για να μπορούν να δικαιούνται αργότερα του κοινωνικού πλεονεκτήματος.

38. Άλλωστε, η εν λόγω προϋπόθεση κατοικίας όχι μόνο θα επεκταθεί στον τελευταίο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαιδεύσεως — στον οποίο αναφέρονται ευθέως οι επίμαχες βελγικές διατάξεις — αλλά και στα προηγούμενα ακαδημαϊκά έτη. Επομένως, πραγματικές δυνατότητες προς ολοκλήρωση του βελγικού δευτεροβάθμιου κύκλου σπουδών έχουν μόνο, γενικά, οι νέοι οι οποίοι έχουν παρακολουθήσει άλλους προηγούμενους κύκλους σπουδών σε εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας αυτής [21].

39. Κατά τη Βελγική Κυβέρνηση, στην Επιτροπή, η οποία φέρει το βάρος αποδείξεως, εναπόκειται να αποδείξει με πραγματικά στοιχεία και όχι μόνο με ισχυρισμούς, ότι ο αριθμός των νέων Βέλγων που πληρούν την απαίτηση αυτή είναι «κατ' αναλογία πολύ μεγαλύτερος» από τον αριθμό των μη Βέλγων, υπηκόων των άλλων κρατών μελών.

40. Δεν συμμερίζομαι παρόμοιο επιχείρημα. Αντιθέτως, πιστεύω ότι δεν χρειάζονται πάρα πολλές εξηγήσεις ούτε πάρα πολλά στατιστικά στοιχεία για να συναχθεί ότι οι φοιτητές οι οποίοι ολοκληρώνουν τις σπουδές δευτεροβάθμιας εκπαιδεύσεως σε εκπαιδευτικά ιδρύματα που βρίσκονται στο Βέλγιο είναι, κατά πλειοψηφία, νέοι βελγικής ιθαγενείας [22].

41. Μολονότι είναι βέβαιο ότι, ορισμένες φορές, το Δικαστήριο έχει επιλύσει διαφορές επί φερομένων δυσμενών διακρίσεων

20 — Απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986, 41/84, Pinna (Συλλογή 1986, σ. 1).

21 — Το γεγονός ότι ορισμένοι φοιτητές των βελγικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι διασυνοριακοί δεν ασκεί στην πράξη, λόγω του αριθμού τους, καμιά επιρροή.

22 — Άλλωστε, η παράγραφος 1 του άρθρου 43 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991, περί των «αλλοδαπών και απάτριδων εργαζομένων» ορίζει ότι το άρθρο 36 (που διέπει το επίδομα αναμονής) έχει εφαρμογή στους αλλοδαπούς μόνο στο πλαίσιο διεθνούς συμβάσεως, εκτός των υπηκόων των χωρών που απαριθμούνται στον νόμο της 13ης Δεκεμβρίου 1976, περί κυρώσεως των διμερών συμφωνιών στον τομέα της απασχολήσεως αλλοδαπών εργαζομένων στο Βέλγιο.

λόγω ιθαγενείας συγκρίνοντας την αναλογία των θιγομένων ημεδαπών εργαζομένων προς τους διακινουμένους εργαζομένους [23] ή δεχόμενο μεταξύ άλλων αποδεικτικών στοιχείων και στατιστικά δεδομένα [24], το σύνηθες είναι να επικεντρώνει την προσοχή του στην εν δυνάμει δυσμενή επίπτωση που τα εθνικά μέτρα, εξεταζόμενα καθ' εαυτά, θα έχουν επί των μη ημεδαπών εργαζομένων.

42. Προς τούτο, είναι δυνατόν να τύχει εφαρμογής, κατ' αναλογία, η ίδια συλλογιστική που το Δικαστήριο διατύπωσε στην απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1995, Schumacker [25], σε σχέση με άλλη επίσης δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας, η οποία καλυπτόταν υπό το κριτήριο της κατοικίας [26], κρίνοντας ότι «οι μη κάτοικοι ημεδαπής είναι συνήθως μη ημεδαποί».

43. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, τα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων τα οποία, για λόγους γλωσσικούς, οικογενειακούς ή άλλου είδους, πραγματοποίησαν τη μέση εκπαίδευση στις αντίστοιχες χώρες καταγωγής και αναζητούν για πρώτη φορά εργασία θα συναντούν εμπόδια όταν επανέρχονται στην οικογένειά τους στη χώρα υποδοχής: οι δυνατότητες εξευρέσεως εργασίας στην τελευταία αυτή χώρα μειώνονται σημαντικά για τους νέους αυτούς, δεδομένης της προτιμήσεως που, τη στιγμή καταλήψεως των θέσεων εργασίας, επιδεικνύεται προς τους νέους (κατά πλειοψηφία Βέλγους) οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους σε βελγικό εκπαιδευτικό ίδρυμα και λαμβάνουν, γι' αυτόν τον λόγο, το επίδομα αναμονής.

44. Το αποτρεπτικό αποτέλεσμα ως προς τα τέκνα αντικατοπτρίζεται, όπως είναι λογικό, στους γονείς, διακινουμένους εργαζομένους, οι οποίοι στερούνται ένα από τα κοινωνικά πλεονεκτήματα τα οποία κανονικά παρέχονται στις βελγικές οικογένειες υπέρ των τέκνων τους [27]. Οι εργαζόμενοι, των οποίων τα τέκνα έχουν περατώσει τη μέση εκπαίδευσή τους στη χώρα καταγωγής και αναζητούν εργασία, θα έχουν μεγαλύτερες δυσχέρειες να μετακινηθούν σε ένα κράτος μέλος που αρνείται να αναγνωρίσει στους κατιόντες τους ό,τι αναγνωρίζει στα τέκνα των ημεδαπών εργαζομένων: το επίδομα αναμονής το οποίο, άλλωστε, συνοδεύεται από την προτίμηση για την πρόσβαση σε ορισμένες θέσεις εργασίας.

45. Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο των επίμαχων διατάξεων συνεπάγεται εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των διακινουμένων εργαζομένων εντός της Κοινότητας καθόσον, υπό μια προϋπόθεση φαινομενικά

23 — Απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 1992, C-279/89, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Συλλογή 1992, σ. I-5785, σκέψη 42).

24 — Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1988, 143/87, Stanton (Συλλογή 1988, σ. 3877, σκέψη 9).

25 — Υπόθεση C-279/93, Συλλογή 1995, σ. I-225. Υπό την ίδια έννοια, σε σχέση όμως με την απαίτηση οι εκπίπτουσες ασφαλιστικές εισφορές να έχουν καταβληθεί στο Βέλγιο, βλ. τις αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 1992, C-204/90, Bachmann (Συλλογή 1992, σ. I-249), και C-300/90, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1992, σ. I-305).

26 — Επρόκειτο για εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία καθιέρωνε διάκριση βασιζόμενη στο κριτήριο της κατοικίας, υπό την έννοια ότι δεν χορηγούσε στους μη έχοντες την κατοικία τους στην ημεδαπή συγκεκριμένα φορολογικά πλεονεκτήματα τα οποία, αντιθέτως, χορηγούσε σε όσους είχαν την κατοικία τους στην εθνική επικράτεια.

27 — Το γεγονός ότι ορισμένα από τα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων είχαν τη δυνατότητα να ολοκληρώσουν τη μέση εκπαίδευσή τους στο Βέλγιο, επειδή διέμεναν εκεί με τους γονείς τους, δεν επηρεάζει την ύπαρξη της δυσμενούς διακρίσεως. Όπως κρίθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1988, 20/85, Roviello (Συλλογή 1988, σ. 2805), η διάκριση δεν μπορεί να συμψηφίζεται ή να εξαλείφεται από το γεγονός ότι θίγει ορισμένους, και όχι όλους, από τους διακινουμένους εργαζομένους.

ουδέτερη ή αντικειμενική, οι βαλλόμενες βελγικές διατάξεις συνιστούν δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας, έμμεση ή συγκεκαλυμμένη, ευνοώντας τους Βέλγους υπηκόους εις βάρος των τέκνων των διακινουμένων εργαζομένων που δεν έχουν περατώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή τους στο Βέλγιο.

Οι επιπτώσεις της αποφάσεως Kuyken επί της παρούσας προσφυγής

46. Η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ευθύς εξαρχής ότι η απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Δεκεμβρίου 1977, Kuyken [28], αποδεικνύει τη συμφωνία προς το κοινοτικό δίκαιο των βαλλομένων εσωτερικών διατάξεων και τη συνακόλουθη έλλειψη δυσμενούς διακρίσεως.

47. Το επίδομα ανεργίας στο οποίο αναφερόταν το προδικαστικό ερώτημα που έδωσε λαβή για την εν λόγω απόφαση ρυθμιζόταν από το άρθρο 124 του ίδιου βελγικού βασιλικού διατάγματος της 20ής Δεκεμβρίου 1963, το οποίο παρατέθηκε προηγουμένως. Στην υπόθεση αυτή, η άρνηση χορηγήσεως του επιδόματος που είχε ζητήσει ο Kuyken, Βέλγος υπήκοος ο οποίος είχε περατώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή του στο Βέλγιο, οφειλόταν στην παρέλευση πέντε ετών μεταξύ του χρόνου λήψεως του αντιστοίχου διπλώματος (1971) και του χρόνου κατά τον οποίο αιτήθηκε το επίδομα (1976), περίοδος η οποία υπερβαίνει την περίοδο ενός έτους που προβλέπεται προς τούτο από τη βελγική κανονιστική ρύθμιση.

48. Το ζήτημα που είχε τεθεί στην υπόθεση εκείνη συνίστατο στο κατά πόσον οι πραγματοποιηθείσες από τον Kuyken σπουδές στην Ολλανδία, αφού είχε λάβει το δίπλωμά του δευτεροβάθμιας εκπαιδεύσεως στο Βέλγιο, μπορούσαν να εξομοιωθούν προς σπουδές πραγματοποιηθείσες σε βελγικό εκπαιδευτικό ίδρυμα και να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό της προθεσμίας που απαιτεί το διάταγμα της 20ής Δεκεμβρίου 1963, για τη χορήγηση του επιδόματος ανεργίας.

49. Με την απόφαση του Δικαστηρίου κρίθηκε, συνοπτικά [29], ότι ούτε η Συνθήκη ούτε οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 επιβάλλουν στα κράτη μέλη να εξομοιώνουν, προκειμένου να αναγνωρίσουν δικαίωμα προς λήψη επιδόματος ανεργίας σε πρώην φοιτητές που δεν έχουν εργασθεί ποτέ, τις σπουδές που αυτοί πραγματοποίησαν σε άλλο κράτος μέλος με εκείνες που πραγματοποιούνται σε εκπαιδευτικό ίδρυμα οργανωμένο, αναγνωρισμένο ή επιδοτούμενο από το αρμόδιο για τη χορήγηση των παροχών κράτος.

50. Με την απόφαση Kuyken εξετάστηκε η ουσία του ζητήματος υπό την οπτική του κανονισμού 1408/71, υπό το φως των διατάξεών του περί ανεργίας (άρθρα 67, 69 και 71). Εκκινώντας από τη βάση ότι ο άνεργος φοιτητής, ο οποίος δεν έχει ασκήσει

28 — Υπόθεση 66/77, Συλλογή 1977, σ. 743.

29 — Βλ. ειδικότερα τη σκέψη 23.

ποτέ μισθωτή ή εξομοιούμενη προς αυτήν επαγγελματική δραστηριότητα, δεν έχει αποκτήσει κανένα δικαίωμα προς λήψη παροχών λόγω ανεργίας στην ίδια τη χώρα του, με την απόφαση κρίθηκε επίσης ότι δεν μπορεί να απολαύει των δικαιωμάτων που παρέχει ο κανονισμός 1408/71.

51. Με την απόφαση, τελικά, κρίθηκε ότι δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης σε κατάσταση προσώπου το οποίο, κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην αλλοδαπή, δεν είχε υπαχθεί σε σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων για τους μισθωτούς εργαζομένους [30].

52. Θεωρώ ότι οι ειδικές περιστάσεις της υποθέσεως Kuyken, οι οποίες καθόρισαν το περιεχόμενο της αποφάσεως, δεν επιτρέπουν να κριθεί η παρούσα προσφυγή υπέρ του Βασιλείου του Βελγίου.

53. Πρώτον, το Δικαστήριο δεν είχε τότε τη δυνατότητα να εξετάσει το ζήτημα υπό την οπτική των δικαιωμάτων των διακινουμένων εργαζομένων και των κατιόντων αυτών, καθόσον ο Kuyken δεν πληρούσε καμιά από τις δύο αυτές προϋποθέσεις. Η Επιτροπή προβάλλει, ακριβώς, ότι υπό την τελευταία αυτή προϋπόθεση πρέπει να εξεταστεί η παρούσα προσφυγή της.

54. Δεύτερον, ο κανονισμός ο οποίος είχε εξετασθεί τότε αφορούσε την εφαρμογή των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς που διακινούνται εντός της Κοινότητας. Στην παρούσα προσφυγή, αντιθέτως (καθόσον αυτή αφορά αυτό τούτο το επίδομα), δεν συζητείται η εφαρμογή μιας κλασικής παροχής κοινωνικών ασφαλίσεων, αλλά ενός «κοινωνικού πλεονεκτήματος», που θίγει μόνον τους κατιόντες εξαρτωμένους των διακινουμένων εργαζομένων.

55. Τρίτον, η παρούσα υπόθεση δεν αφορά το ζήτημα αν η πραγματοποίηση σπουδών σε ένα κράτος μέλος πρέπει να εξομοιωθεί ή όχι με την πραγματοποίηση των σπουδών σε άλλο κράτος μέλος, για τους σκοπούς καθορισμού των παροχών ανεργίας. Μόνο στην εξομοίωση αυτή αναφερόταν, ακριβώς, το διατακτικό της αποφάσεως στην υπόθεση Kuyken.

56. Τέλος, συνιστά ακριβώς απόδειξη το ότι η απόφαση Deak, εκδοθείσα οκτώ έτη μετά την απόφαση Kuyken, επεξέτεινε την περιορισμένη εξέταση που περιελάμβανε αυτή η τελευταία. Έχω υπενθυμίσει ήδη ότι η απόφαση Deak δεν περιορίστηκε — αντίθετα από την απόφαση Kuyken — στο να κρίνει ότι ο κανονισμός 1408/71, ο μόνος για τον οποίο το εθνικό δικαστήριο είχε υποβάλει ερώτημα, δεν αφορούσε τον αιτούντα της κύριας δίκης, πράγμα που υπαγόρευσε κατ' ανάγκη την αρνητική απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα.

57. Αντιθέτως, με την απόφαση Deak επιχειρήθηκε η ανάλυση της διακρίσεως λόγω ιθαγενείας και κρίθηκε ότι, υπό την προοπτική αυτή, το βελγικό επίδομα αναμονής συνιστούσε «κοινωνικό πλεονέκτημα» που

30 — Σκέψη 22.

έπρεπε να παρέχεται σε όλους τους εργαζομένους και τους κατιόντες αυτών, χωρίς περιορισμούς λόγω ιθαγενείας.

58. Ασφαλώς, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση Kuyken ότι «από τη δικογραφία συνάγεται ότι η προϋπόθεση πραγματοποιήσεως σπουδών σε εκπαιδευτικό ίδρυμα οργανωμένο, αναγνωρισμένο ή επιδοτούμενο από το βελγικό κράτος εφαρμόζεται αδιακρίτως στους Βέλγους υπηκόους και στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών» [31].

59. Οπωσδήποτε, πιστεύω ότι, αν η εν λόγω διαπίστωση νοείται — όπως μπορούσε να ήταν λογικό — ως αποκλείουσα την ύπαρξη διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, παρόμοια ερμηνεία πρέπει να θεωρηθεί ως διορθωθείσα αργότερα με την απόφαση Deak. Σε τελική ανάλυση, αν δεν έχει την έννοια αυτή, προτείνω στο Δικαστήριο, δραττόμενο της παρούσας προσφυγής, να κρίνει ρητά ότι παρόμοια προϋπόθεση, επιβαλλόμενη στους διακινουμένους εργαζομένους ως προϋπόθεση προκειμένου να λάβουν ενίσχυση ή να επιτύχουν κοινωνικό πλεονέκτημα υπέρ των τέκνων τους που αναζητούν εργασία, συνιστά δυσμενή διάκριση.

Τα προγράμματα απορροφήσεως της ανεργίας

60. Η Επιτροπή, ενεργώντας ως θεματοφύλακας της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, θεωρεί ότι οι βαλλόμενες βελγικές διατάξεις, ως αφορώσες τα προγράμματα ανεργίας (δηλαδή, τα άρθρα 81 έως 84 του νόμου της 22ας Δεκεμβρίου 1977, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 έως 9 του βασιλικού διατάγματος 123 της 30ής Δεκεμβρίου 1982), είναι αντίθετες προς την ελευθερία αυτή, καθόσον ενθαρρύνουν τους εργοδότες να συμβληθούν κατά προτίμηση με τους δικαιούχους των επιδομάτων που προβλέπονται στο άρθρο 36 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991 (επιδόματα αναμονής) [32], οι οποίοι είναι στην πλειονότητα Βέλγοι πολίτες.

61. Οφείλω να υπενθυμίσω ότι τώρα το αντικείμενο του δεύτερου λόγου της προσφυγής αφορά όχι μόνον τα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων, αλλά όλους τους νέους υπηκόους οποιουδήποτε κράτους μέλους που αναζητούν εργασία. Αυτό επανέλαβε με πάσα σαφήνεια η Επιτροπή.

62. Όπως έχω αναφέρει αναλύοντας τον πρώτο λόγο της προσφυγής, η Επιτροπή ουδέποτε ισχυρίστηκε ότι τα βελγικά επιδόματα αναμονής μπορούσαν να λαμβάνουν όλοι οι νέοι, υπήκοοι όλων των κρατών μελών: αντιθέτως, περιορίζει την αξίωσή της στα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στο Βέλγιο. Οπωσδήποτε, από το πρόγραμμα απασχολήσεως που προσβάλλει η Επιτροπή προκύπτει ότι αυτό συνδέει τα κρατικά κίνητρα με το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις προσλαμβάνουν, ακριβώς, τους λαμβάνοντες αυτά τα επιδόματα αναμονής.

31 — Σκέψη 21.

32 — Η προσφυγή της Επιτροπής αναφέρει τα επιδόματα αυτά υπό την ονομασία allocations de chômage (επιδόματα ανεργίας). Αυτό παρατηρείται στην παράγραφο 1 και στην τελική διατύπωση του αιτήματός της, που συμπίπτει με το κατά γράμμα περιεχόμενο του αιτήματος που περιλαμβάνεται στην αιτιολογημένη γνώμη.

63. Ο συνδυασμός των δύο αυτών παραγόντων καταλήγει σ' ένα κάποιο παράδοξο, καθόσον η Επιτροπή δέχεται ότι οι κοινοτικοί νέοι (με εξαίρεση τα τέκνα των διακινουμένων εργαζομένων) αποκλείονται από το επίδομα αναμονής, όχι όμως από την άμεση συνέπειά του, που συνίσταται, σύμφωνα με τη βελγική νομοθεσία, στη λήψη συγκεκριμένων κινήτρων για την πρόσληψή τους.

64. Εάν αυτό που επιδιώκεται είναι να αποφευχθεί ένα γενικό εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία όσων δεν έχουν εργασία, θα ήταν περισσότερο συνεπές να ζητηθεί όπως το επίδομα επεκταθεί σε όλους τους νέους που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία, ανεξαρτήτως του αν είναι ή όχι τέκνα διακινουμένων εργαζομένων, αφού μόνο στην περίπτωση αυτή θα είχαν δικαίωμα, σύμφωνα με τη βελγική νομοθεσία, να έχουν πρόσβαση στα ειδικά προγράμματα απασχολήσεως.

65. Με άλλα λόγια, αν οι δικαιούχοι του επιδόματος αναμονής ευνοούνται με το συγκεκριμένο κίνητρο κατά την πρόσληψη, και η Επιτροπή θεωρεί το κίνητρο αυτό αντίθετο προς το κοινοτικό δίκαιο, συγχρόνως όμως δεν επιθυμεί την επέκταση του επιδόματος αυτού σε όλους τους κοινοτικούς νέους οι οποίοι αναζητούν εργασία, θα ήταν ίσως περισσότερο συνεπές να ζητήσει από το Βασίλειο του Βελγίου να μεταβάλει τη νομοθεσία του, ώστε να αποδεσμεύσει πλήρως, αφενός, τη χορήγηση του επιδόματος και, αφετέρου, τα ειδικά προγράμματα απασχολήσεως από συγκεκριμένες επιχειρήσεις ή σε συγκεκριμένα έργα.

66. Υπάρχει ένα άλλο παράδοξο στη θέση της Επιτροπής, καθόσον δεν προσβάλλει συνολικά τη βελγική πολιτική κινήτρων για την πρόσληψη των «τελούντων σε πλήρη ανεργία οι οποίοι λαμβάνουν επιδόματα», παρά μόνο κατά το μέτρο που μια κατηγορία των εν λόγω ανέργων αποτελείται από δικαιούχους του επιδόματος αναμονής, οι οποίοι είναι στην πλειονότητά τους νέοι βελγικής ιθαγενείας.

67. Η Επιτροπή, επιμένω επ' αυτού, ουδέποτε υποστήριξε ότι τα κίνητρα του Βελγικού Δημοσίου προς τις επιχειρήσεις για την πρόσληψη επιδοτουμένων ανέργων, γενικώς, ήσαν αντίθετα προς το άρθρο 48 της Συνθήκης. Στην επ' ακροατηρίου συζήτηση δέχθηκε ρητώς την ισχύ του βελγικού συστήματος κινήτρων για την πρόσληψη των «τελούντων σε πλήρη ανεργία οι οποίοι λαμβάνουν επιδόματα».

68. Με βάση το αξίωμα αυτό, και όπως υπογράμμισε η καθής κυβέρνηση με τις παρατηρήσεις της, το δεύτερο αυτό παράδοξο συνίσταται στο ότι οι κοινοτικοί εργαζόμενοι οι οποίοι έχουν μεταβεί στο Βέλγιο προς εξεύρεση εργασίας, αφού έχουν ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα στη χώρα τους, θα δικαιούνται των συναφών παροχών του βελγικού συστήματος των «τελούντων σε πλήρη ανεργία οι οποίοι λαμβάνουν επίδομα» μόνον κατά το μέτρο που:

α) πληρούν τις χρονικές προϋποθέσεις του εν λόγω βελγικού συστήματος, προς τούτο δε ο συνυπολογισμός που προβλέπει το άρθρο 67 του κανονισμού

1408/71 απαιτεί από τους ενδιαφερομένους να έχουν πραγματοποιήσει στο Βέλγιο, ως τελευταίο τόπο, προηγούμενη περίοδο απασχολήσεως ή ασφαλίσεως [33].

β) ή να έχουν υπαχθεί στη χώρα τους σε σύστημα παροχών λόγω ανεργίας παρόμοιο προς το βελγικό και να διατηρούν το δικαίωμα των παροχών αυτών υπό τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς που προβλέπει για την «εξαγωγή» των παροχών το άρθρο 69 του κανονισμού 1408/71.

69. Εάν δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, όπως προκύπτει συχνά, οι εργαζόμενοι αυτοί δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των δικαιούχων του επιδόματος ανεργίας στο Βέλγιο και, κατά το ίδιο αυτό μέτρο, εφόσον δεν αντιμετωπίζονται ως «τελούντες σε πλήρη ανεργία οι οποίοι λαμβάνουν επίδομα» σύμφωνα με τη βελγική νομοθεσία, δεν ενθαρρύνεται η πρόσληψή τους. Η Επιτροπή, πάντως, φαίνεται να δέχεται τη συνέπεια αυτή που απορρέει από την εφαρμογή της βελγικής νομοθεσίας.

70. Κατά τη γνώμη μου, η Επιτροπή δεν έλαβε επαρκώς υπόψη το ότι οι βελγικές διατάξεις περί απορροφήσεως της ανεργίας, οι οποίες περιλαμβάνονται υπό τον τίτλο «ειδικό προσωρινό πλαίσιο» στον νόμο περί του προϋπολογισμού του 1977-1978 [34], εμπίπτουν σ' ένα πεδίο όπως αυτό της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχολήσεως το οποίο, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, περιλαμβάνεται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, και στο πεδίο αυτό τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρεία εξουσία εκτιμήσεως [35].

71. Όταν η εθνική νομοθεσία στον τομέα της ανεργίας θεσπίζει κανονιστικό πλαίσιο το οποίο αποβλέπει ειδικά στην απορρόφηση συγκεκριμένης μορφής ανεργίας, είναι λογικό να συγκεκριμενοποιεί το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του, περιορίζοντάς το στον επαγγελματικό ή κοινωνικό τομέα που εμφανίζει τις μεγαλύτερες ανάγκες. Η επιλογή αυτού του σκοπού και των αντίστοιχων νομοθετικών ή δημοσιονομικών μέτρων, καθώς και η επιλογή των ευνοουμένων τομέων, εμπίπτει στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους, καθόσον δεν υπάρχουν κοινοτικοί κανόνες που τείνουν να εναρμονίσουν τις εθνικές διατάξεις στον τομέα αυτόν.

72. Θα υπήρχε δυσμενής διάκριση λόγω ιθαγενείας, αντίθετη προς τη Συνθήκη, αν η βελγική νομοθεσία απέκλειε από τα ειδικά προγράμματα απορροφήσεως της ανεργίας τους «τελούντες σε πλήρη ανεργία οι οποίοι λαμβάνουν επιδόματα» και οι οποίοι, εγκατεστημένοι στο Βέλγιο και πληρούντες τις αναγκαίες προϋποθέσεις για να θεωρηθούν ως εμπίπτοντες στην κατηγορία αυτή κατά τη βελγική νομοθεσία, είναι αλλοδαποί. Αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω [36].

33 — Δεν χρειάζεται να εξεταστούν εν προκειμένω οι πιθανές εξαιρέσεις στον κανόνα αυτό που περιλαμβάνει η παράγραφος 3 του άρθρου 67 του κανονισμού 1408/71, που παρατέθηκε στην υποσημείωση 16.

34 — Βλ. την παράγραφο 7 ανωτέρω.

35 — Βλ. τις αποφάσεις της 7ης Μαΐου 1991, C-229/89, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1991, σ. I-2205, σκέψη 22), και της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-444/93, Megner (Συλλογή 1995, σ. I-4741), και C-317/93, Nolte (Συλλογή 1995, σ. I-4625).

36 — Η Βελγική Κυβέρνηση αναγνωρίζει με το υπόμνημα αντικρούσεως (παράγραφος II) ότι οι πολίτες ΕΟΚ οι οποίοι έχουν ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα στο Βέλγιο δικαιούνται επιδομάτων ανεργίας, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις όπως και οι Βέλγοι υπήκοοι.

73. Οπωσδήποτε, δεν πιστεύω ότι στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, η Βελγική Κυβέρνηση ήταν υποχρεωμένη να «ανοίξει» τα ειδικά προγράμματα απορροφήσεως της ανεργίας σε οποιονδήποτε άνεργο, προερχόμενο από οποιοδήποτε κράτος μέλος, ο οποίος επιθυμούσε να εξεύρει εργασία, αν δεν πληρούσε τις ειδικές προϋποθέσεις [37] που η βελγική νομοθεσία επιβάλλει για τον καθορισμό της έννοιας του «αιτούντος εργασία» ή για τον καθορισμό των γενικών όρων που απαιτούνται από τους ενδεχόμενους δικαιούχους των προγραμμάτων αυτών.

74. Με άλλα λόγια, θεωρώ ότι μια εθνική νομοθεσία μπορεί να παρέχει κίνητρα, στο πλαίσιο ειδικών προγραμμάτων απορροφήσεως της ανεργίας, για την πρόσληψη κατά προτίμηση ανέργων που περιλαμβάνονται σε διάφορες κατηγορίες (άνεργοι μακράς διάκρειας, ενήλικες ορισμένης ηλικίας, προερχόμενοι από διαδικασίες βιομηχανικής αναδιαρθρώσεως, κ.λπ.) και μπορεί, επίσης, να περιορίσει τη χορήγηση τέτοιων κινήτρων για τους ανέργους οι οποίοι πληρούν ορισμένες αντικειμενικές προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η προϋπόθεση να υπήρξε κάποιος δικαιούχος συγκεκριμένων παροχών λόγω ανεργίας. Εφόσον, για τη χορήγηση αυτών των παροχών, η εθνική νομοθεσία τηρεί τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71, ο προκύπτων αποκλεισμός δεν θα πρέπει να θεωρείται αντίθετος προς το κοινοτικό δίκαιο.

75. Κατά τη γνώμη μου, αν τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν τις παροχές τους λόγω ανεργίας, με τη χορήγησή τους μόνο σε εκείνους τους ανέργους οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 67 και 69 του κανονισμού 1408/71, για τους ίδιους λόγους (που, ουσιαστικά, αφορούν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών) μπορούν να περιορίσουν στην εν λόγω κατηγορία ανέργων τη χορήγηση ορισμένων πλεονεκτημάτων τα οποία, στην προκειμένη περίπτωση, δεν είναι παρά μια επιπλέον λεπτομέρεια ως προς τις παροχές αυτές λόγω ανεργίας [38].

76. Αυτή η κοινωνική πολιτική εκκινεί από την αρχή ότι είναι προτιμότερο οι δημόσιοι πόροι (περιλαμβανομένων και αυτών των κοινωνικών ασφαλίσεων) να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο ενεργητικό, διατιθέμενοι για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, αντί να περιορίζονται στην παθητική διανομή τους υπό μορφή χρηματικής ενισχύσεως [39] στους ενδεχόμενους δικαιούχους.

37 — Μεταξύ άλλων, τη συμπλήρωση προηγουμένης συγκεκριμένης περιόδου εισφορών, που ενδεχομένως θα εφαρμοσθεί στο προαναφερθέν κοινοτικό σύστημα «συνυπολογισμού».

38 — Όπως ανέφερα προηγουμένως, τα κίνητρα που καθιερώνει το βελγικό κράτος με τις προσβαλλόμενες διατάξεις, προκειμένου να ευνοήσει την πρόσληψη ανέργων αυτής της κατηγορίας, συνεπάγονται την εκ μέρους του ανάληψη, εν όλω ή εν μέρει, του μισθού και των αντίστοιχων κοινωνικών επιβαρύνσεων.

39 — Πρόκειται για θετική και προληπτική αντιμετώπιση της ανεργίας, με μέτρα που ευνοούν τη μαθητεία, την επαγγελματική εκπαίδευση και, στην προκειμένη περίπτωση, την απορρόφηση των ανέργων, δηλαδή, την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2084/93 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 1993, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 4255/88 για διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 2052/88, όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΕ L 193, σ. 39), διαλαμβάνει, υπό την ίδια αυτή προοπτική, ότι «είναι σκόπιμο να προβλεφθεί ρητά η ένταξη των προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και να δοθεί μεγαλύτερη ευελιξία στα κριτήρια επιλεξιμότητας των κατηγοριών πληθυσμού που είναι επιλέξιμες· (...) λόγω της σοβαρότητας του προβλήματος της ανεργίας, οι κοινοτικές ενέργειες (...) θα επικεντρωθούν [στην] "καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των νέων και των προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας"· (...) λαμβανομένων υπόψη των περιορισμένων κονδυλίων, οι ενέργειες που αποβλέπουν στην καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και την επαγγελματική ένταξη των νέων παραμένουν θέματα προτεραιότητας (...)· ότι είναι σκόπιμο (...) να προβλεφθεί διεύρυνση των εν λόγω ενεργειών, ιδίως των μέτρων ενίσχυσης της απασχόλησης, που μπορούν, για παράδειγμα, να λάβουν τη μορφή ενισχύσεων για τη γεωγραφική κινητικότητα, επιδοτήσεων των προσλήψεων και δημιουργίας ανεξάρτητων δραστηριοτήτων (...)» (η υπογράμμιση δική μου).

77. Τα μέτρα αυτά μπορούν θεμιτώς να θεωρηθούν ως προοριζόμενα για τους ίδιους ανέργους οι οποίοι μέχρι τώρα ελάμβαναν τα άμεσα επιδόματα, καταβαλλόμενα σε χρήμα, εις βάρος του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Επομένως, πρόκειται για τους ίδιους δημόσιους πόρους, που καταβάλλονται στις ίδιες κατηγορίες προσώπων και για τον ίδιο σκοπό. Μεταβάλλεται μόνον το σύστημα διαθέσεως των πόρων που, στην προκειμένη περίπτωση, διοχετεύονται κατά τρόπο ώστε το Δημόσιο δεν ενισχύει τον τελούντα σε κατάσταση ανεργίας με το ποσό του επιδόματος, αλλά το «επενδύει», διευκολύνοντας τη δημιουργία μιας θέσεως εργασίας την οποία θα καταλάβει ο τελών σε κατάσταση ανεργίας [40].

78. Εφόσον γίνεται δεκτό ότι, από κοινοτική άποψη, ο προορισμός των δημοσίων πόρων για τους σκοπούς αυτούς είναι νόμιμος και, ως εκ τούτου, ένα κράτος μέλος μπορεί να ενθαρρύνει την κατά προτίμηση πρόσληψη ορισμένων κατηγοριών δικαιούχων των επιδομάτων ανεργίας, αποκλείοντας τους εργαζομένους άλλων κρατών μελών οι οποίοι, συναφώς, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 67 και 69 του κανονισμού 1408/71, παρόμοιο συμπέρασμα πρέπει να γίνει δεκτό, a fortiori, για τους νέους των άλλων κρατών μελών οι οποίοι έχουν περατώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή τους και δεν έχουν ακόμη εργασθεί. Άλλως, αυτοί οι τελευταίοι θα ετύγχαναν ευνοϊκότερης μεταχειρίσεως, όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, από την προκύπτουσα από την εφαρμογή της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως στους ανέργους οι οποίοι είχαν προηγουμένως εργασθεί, λαμβάνουν επίδομα ανεργίας στη χώρα τους και μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος.

79. Δεδομένου ότι προτείνω τη μερική μόνο αποδοχή των αιτημάτων της προσφεύγουσας, κάθε διάδικος πρέπει να φέρει τα δικαστικά έξοδά του, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 69 του Κανονισμού Διαδικασίας.

Πρόταση

80. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να δεχθεί εν μέρει την προσφυγή της Επιτροπής και:

«1) να αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου, ορίζοντας με το άρθρο 36 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991, περί ανεργίας, ότι τα τέκνα

40 — Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο χαρακτηρισμός ενός επιδόματος ως παροχής κοινωνικής ασφαλίσεως δεν εξαρτάται από τον τρόπο χρηματοδοτήσεως. Υπό την έννοια αυτή, βλ. απόφαση της 3ης Ιουνίου 1992, C-45/90, Paletta (Συλλογή 1992, σ. 3423, σκέψη 18).

των διακινουμένων εργαζομένων δικαιούνται των επιδομάτων αναμονής εφόσον έχουν περατώσει τη μέση εκπαίδευσή τους σε εκπαιδευτικό ίδρυμα επιδοτούμενο ή αναγνωριζόμενο από το Βελγικό Δημόσιο ή από κάποια κοινότητά του, παρέβη τα άρθρα 3 και 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας·

2) να απορρίψει την προσφυγή κατά τα λοιπά·

3) να καταδικάσει κάθε διάδικο στα δικαστικά του έξοδα.»